

## บทที่ 5

### สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ในด้าน วัตถุประสงค์ ของหลักสูตร โครงสร้างเนื้อหาวิชา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผล และประเมินผลประชากรในการวิจัยคือ อาจารย์ผู้สอน ในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอก สังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ซึ่งได้แก่ อาจารย์พิเศษ จำนวน 11 คน อาจารย์ประจำ จำนวน 17 รูป/คน รวม 28 รูป/คน เครื่องมือเป็น แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการ โดย ผู้วิจัยได้ติดต่อขอความร่วมมือ ในการตอบแบบสอบถามจากอาจารย์ผู้สอนด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

### สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ สรุปผลได้ดังนี้

#### I. ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

อาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่ทราบถึงวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยการอ่านวัตถุประสงค์จาก เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรด้วยตนเอง ส่วนของการกำหนดวัตถุประสงค์นั้น อาจารย์ผู้สอน วิเคราะห์ว่าสอดคล้องกับปรัชญาของหลักสูตร กล่าวถึงวิธีการที่มุ่งหวังผลผลิตไว้ชัดเจน กำหนด เนื้อหาได้เหมาะสมกับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา สมเหตุสมผลในเชิงปฏิบัติและสอดคล้อง เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน รวมทั้งยังกำหนดเนื้อหาได้ครอบคลุมจุดมุ่งหมายของการศึกษา ในด้านพุทธพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัยในระดับมาก

## 2. ด้านโครงสร้างเนื้อหาวิชาของหลักสูตร

อาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่วิเคราะห์โครงสร้างเนื้อหาวิชาของหลักสูตรว่า จำนวนหน่วยกิต 162 หน่วย มีความเพียงพอ ส่วนเนื้อหาวิชาในหมวดวิชาแกนพระพุทธศาสนาจำนวน 50 หน่วยกิต หมวดวิชาชีพครูจำนวน 30 หน่วยกิต หมวดวิชาเอก 21 หน่วยกิต และจำนวนค่าหน่วยกิตในแต่ละรายวิชาที่กำหนดไว้ 2 หน่วยกิตมีความเหมาะสม

ส่วนลักษณะของเนื้อหาวิชาต่าง ๆ นั้นอาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่ได้วิเคราะห์ว่ามีความเหมาะสมมาก ดังนี้ วิชาภูมิศาสตร์สำหรับครู ประวัติศาสตร์สำหรับครู เศรษฐศาสตร์สำหรับครู รัฐศาสตร์สำหรับครู การสอนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา สัมมนาปัญหาสังคม วิทยาการสิ่งแวดล้อมสำหรับ โรงเรียน สังคมวิทยาศาสนา พระพุทธศาสนากับสังคม สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาสำหรับครู วรรณกรรมมัธยมศึกษา การศึกษากับสิ่งแวดล้อม ประชากรศึกษา การปลูกฝังทางวัฒนธรรม ลักษณะไทย อารามศึกษา เหตุการณ์ปัจจุบัน มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ สภาพความเป็นจริงในสังคม น่าสนใจ ทันสมัย เหมาะสมกับจำนวนหน่วยกิตและเวลาเรียน สถานภาพของพระนิสิต ปริมาณและขอบเขตของเนื้อหาเหมาะสม มีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้สอนใช้ในชีวิตรประจำวัน และใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อ การเรียงลำดับเนื้อหาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักทฤษฎีการเรียนรู้ การเน้นพฤติกรรมด้านพุทธพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

ส่วนวิชาประวัติศาสตร์สำหรับครู รัฐศาสตร์สำหรับครู มีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ประกอบอาชีพอื่นนอกเหนือจากอาชีพครูในระดับปานกลาง วิชาเศรษฐศาสตร์สำหรับครู มีเนื้อหาที่เน้นพฤติกรรมด้านทักษะพิสัยในระดับปานกลาง วิชาภูมิศาสตร์สำหรับครู ประวัติศาสตร์สำหรับครู เศรษฐศาสตร์สำหรับครู รัฐศาสตร์สำหรับครู การสอนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา สัมมนาปัญหาสังคม วิทยาการสิ่งแวดล้อมสำหรับ โรงเรียน สังคมวิทยาศาสนา พระพุทธศาสนากับสังคม สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาสำหรับครู วรรณกรรมมัธยมศึกษา การศึกษากับสิ่งแวดล้อม ประชากรศึกษา การปลูกฝังทางวัฒนธรรม ลักษณะไทย อารามศึกษา และเหตุการณ์ปัจจุบัน มีความซ้ำซ้อนของเนื้อหากับวิชาอื่นในระดับปานกลาง

## 3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

อาจารย์ผู้สอนได้วิเคราะห์การปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้ กิจกรรมที่ปฏิบัติมากที่สุดคือการเตรียมในด้านเนื้อหาวิชาก่อนสอนและเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหา กิจกรรมที่ปฏิบัติมาก คือ บอกเกณฑ์การวัดผลและประเมินผล ให้เสรีภาพทางความคิดแก่พระนิสิต เปิดโอกาสให้พระนิสิตซักถามปัญหา และเปิดโอกาสให้พระนิสิต ได้นำเสนอผลงานที่เกิดจากการเรียน แนะนำ

กระบวนการวิชาและแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม ใช้สื่อประกอบ การสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ได้ตอบ ปัญหาพระนิสิตทุกครั้ง เปิดโอกาสให้พระนิสิตมีส่วนร่วมในการจัดการเรียน การสอน ส่งเสริมให้ พระนิสิตเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้ความสนใจ เอาใจใส่ดูแลพระนิสิตอย่างทั่วถึง เปิดโอกาสให้ พระนิสิตสอบแก้ตัว ให้ประเมินผลการสอน ปรับปรุงการสอนตามผลการประเมินของพระนิสิต แจ้งผลการสอบทุกครั้งหลังการทดสอบ ส่วนกิจกรรมที่ปฏิบัติปานกลางคือ การให้พระนิสิตได้ เรียนรู้ร่วมกันในการวางหลักเกณฑ์การประเมินผล สำหรับกิจกรรมที่ปฏิบัติน้อยคือ การกำหนด เวลาให้คำปรึกษานอกเวลาเรียน การมอบหมายงานให้พระนิสิตทำทุกครั้งหลังการสอน และ การทดสอบก่อนเรียน

#### 4. ด้านการวัดผลและประเมินผล

อาจารย์ผู้สอน ได้วิเคราะห์หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา ด้านการวัดผล และประเมินผลว่า ระบุว่าด้วยการวัดผลประเมินผล พ.ศ. 2538 ของหลักสูตร มีความชัดเจนมาก ควรเน้นตามสภาพความเป็นจริง เกณฑ์ที่กำหนดให้ผู้เรียนมีเวลาเรียนแต่ละวิชาไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 การวัดผลและประเมินผลที่เน้นพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย การที่พระนิสิตต้องผ่านการฝึกปฏิบัติตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน พ.ศ. 2540 ถึงจะถือว่าเป็น ผู้สำเร็จการศึกษาและการที่ พระนิสิตต้องปฏิบัติศาสนกิจตามความต้องการของมหาวิทยาลัยในเพศบรรพชิตเป็นเวลา 1 ปี เมื่อ ครบ 1 ปีแล้วมหาวิทยาลัยจึงจะออกหนังสือสำคัญรับรองหรือปริญญาบัตรตามประกาศ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่องการปฏิบัติงานของพระนิสิต พ.ศ. 2532 มีความ เหมาะสมมาก ส่วนผลการศึกษาของพระนิสิตในภาคการศึกษาแรกที่ได้ค่าระดับเฉลี่ยต่ำกว่า 1.25 จะต้องถูกถอนชื่อออกจากทะเบียนนิสิตนั้นมีความเหมาะสมปานกลาง

**ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่**

อาจารย์ผู้สอนได้ให้ข้อเสนอแนะ สรุปได้ดังนี้

1. ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ควรเน้นเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของพระนิสิต โดยเน้น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงระหว่าง โลกุตระธรรมกับ โลกียธรรม ที่พระนิสิตสามารถ นำไปปฏิบัติได้จริง และสามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาสังคม และควรเพิ่มวัตถุประสงค์ที่จะผลิต บัณฑิตให้มีโลกทัศน์ที่กว้างไกลเทียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ รวมทั้งควรมีการชี้แจงหรือแนะนำ ผู้สอนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรก่อนที่จะปฏิบัติการสอน

2. ด้านโครงสร้างเนื้อหาวิชา ควรลดเนื้อหาภาระงานวิชาที่ซ้ำซ้อนกันออก โดยเพิ่มเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับวิชาเอกให้มากขึ้น ตลอดจนเน้นเนื้อหาวิชาทางด้านการปฏิบัติให้มากขึ้น ควรมีการปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม จำนวนหน่วยกิตทั้งหลักสูตรมีมากเกินไป ควรลดจำนวนหน่วยกิตในวิชาที่ซ้ำซ้อนลงบ้าง และควรให้อิสระกับผู้เรียนในการเลือกวิชาเสรี มากกว่าที่เคยปฏิบัติมา

3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรเน้นกระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ควรมีการประชุมชี้แจงผู้สอนทุกท่านให้มีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้มากขึ้น ให้อาจารย์ผู้สอนได้สอนตรงกับความถนัด หรือเชิญผู้เชี่ยวชาญมาสอนในวิชาที่ไม่มีอาจารย์ประจำสอน ควรมีการส่งเสริมให้อาจารย์ผู้สอนได้มีการค้นคว้าทำวิจัยเพิ่มขึ้น และจัดหาทุนการพัฒนานุเคราะห์ สื่ออุปกรณ์ รวมทั้งนำผู้สอน ไปศึกษาคูงาน และควรเน้น Social Authentic Assignment ให้มากขึ้น

4. ด้านการวัดผลและประเมินผล ควรมีการวัดผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ให้มีการวัดผลเป็นระบบ โดยสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ควรสร้างหลักเกณฑ์การวัดผลให้เป็นมาตรฐานของมหาวิทยาลัยเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ต้องมีการวัดผลและประเมินผลให้ครบกระบวนการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้านคือ พุทธพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย โดยเน้นด้านจิตพิสัยให้มาก และควรเน้น Authentic Assignment ให้มากขึ้น

## อภิปรายผล

การวิเคราะห์หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ มีข้ออภิปรายในด้านต่าง ๆ

### วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

จากผลการวิจัยพบว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ กำหนดได้ชัดเจนและสอดคล้องกับปรัชญาของหลักสูตร กล่าวถึงวิธีการที่มุ่งหวังผลผลิตไว้ชัดเจน เหมาะสมกับระดับการศึกษา สภาพสังคม รวมทั้งครอบคลุมจุดมุ่งหมายทางการศึกษาทั้ง 3 ด้านคือ ด้านพุทธพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย แสดงให้เห็นว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา กำหนดได้สอดคล้องกับหลักการคัดเลือกหรือการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่ง อำนวย จันทร์แป้น (2522, หน้า 59) กล่าวว่า จุดประสงค์ของหลักสูตรนับเป็นสิ่งสำคัญและ

จำเป็น ทั้งนี้ Ralph W. Tyler (อ้างในอำนาจ, 2522) ระบุว่าจะต้องกำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจนที่สุด เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการพิจารณาคัดเลือกองค์ประกอบอื่น ๆ ได้แก่ การคัดเลือกเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนแนวทางการประเมินผล มักมีผู้กล่าวกันอยู่เสมอว่า การกำหนดจุดประสงค์ไว้ชัดเจนเท่ากับความสำเร็จได้ก้าวมาถึงครึ่งหนึ่งแล้ว หลักการสำคัญในการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนั้นจะต้องพิจารณาตอบคำถามว่า เราจะผลิตบุคคลระดับนี้เพื่ออะไร บทบาทของบุคคลระดับนี้มีอย่างไร และคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่ต้องการในบุคคลระดับนี้มีอะไรบ้าง

สำหรับการรับทราบถึงวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา จะเห็นว่าได้ว่าอาจารย์ผู้สอนทั้งอาจารย์ผู้สอนพิเศษและอาจารย์ประจำส่วนมากทราบวัตถุประสงค์จากการอ่านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วการที่อาจารย์ผู้สอนอ่านวัตถุประสงค์จากเอกสารเพียงอย่างเดียวนั้นอาจทำให้เกิดความเข้าใจไม่ตรงกันได้ และความสำเร็จของหลักสูตรนั้นไม่ได้อยู่ที่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หลักการและสาระต่าง ๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญ และนักการศึกษากำหนดไว้เท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับความรู้ในการนำหลักสูตรไปใช้อย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร รวมทั้งผู้เรียนได้รับผลตามที่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร กำหนดไว้ด้วย ดังนั้นผู้ใช้และผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา ทุก ๆ ฝ่ายจำเป็นต้องทำความเข้าใจในหลักการ และวิธีการของหลักสูตรให้ชัดเจน โดยอาจมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ใช้หลักสูตรทุกท่านเป็นระยะ ๆ พร้อมทั้งชี้แจงและแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่าง ที่หลักสูตรต้องการดังที่ นิรมล ศตวุฒิ, ศักดิ์ศรี ปาณะกุล และระวีวรรณ ศรีศรีรัมย์ (2539, หน้า 5) กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้นั้นจะต้องมีการจัดเตรียมการด้านต่าง ๆ เพื่อเอื้ออำนวยให้การใช้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผล ได้แก่ การเตรียมด้านบุคลากร สถานที่และบริการต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่การจัดหาและอบรมครูผู้สอน และครูฝ่ายบริหารหลักสูตร เพราะการเรียนการสอนต้องพึ่งหลักสูตร และหลักสูตรต้องพึ่งการเรียนการสอน แม้หลักสูตรจะสวยหรูดีแค่ไหนเพียงใด หากครูมิได้ปฏิบัติ การสอนตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ หลักสูตรก็หาคุณค่ามิได้ ความล้มเหลวทางการศึกษาจะเกิดขึ้นทันที

## ด้านโครงสร้างเนื้อหาวิชา

จากผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างของเนื้อหาวิชาหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอก สังคมศึกษามีความเพียงพอ การจัดเนื้อหาวิชาในหมวดวิชาแกนพระพุทธศาสนา หมวดวิชาชีพครู หมวดวิชาเอก มีความเหมาะสม นั้นแสดงให้เห็นว่า การกำหนดโครงสร้างและการจัดเนื้อหาของหลักสูตร วิชาเอกสังคมศึกษา มีความเพียงพอและเหมาะสม ซึ่งพระนิสิตสามารถนำความรู้ไปใช้ในทางวิชาชีพครูได้เป็นอย่างดี

ในส่วนของลักษณะเนื้อหาวิชาต่าง ๆ นั้น จากการวิจัยพบว่าอาจารย์ผู้สอนได้วิเคราะห์หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษาว่า เนื้อหาวิชาในรายวิชาภูมิศาสตร์สำหรับครู ประวัติศาสตร์สำหรับครู เศรษฐศาสตร์สำหรับครู รัฐศาสตร์ การสอนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา สัมมนาปัญหาสังคม วิทยาการสิ่งแวดล้อมสำหรับโรงเรียน สังคมวิทยา ศาสนา พระพุทธศาสนากับสังคม สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาสำหรับครู การศึกษากับสิ่งแวดล้อม ประชากรศึกษา การปลูกฝังทางวัฒนธรรม ลักษณะไทย อารามศึกษา และเหตุการณ์ปัจจุบัน นั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม เนื้อหาที่น่าสนใจ ทันสมัย จำนวนหน่วยกิตและเวลาเรียนเหมาะสม เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับสถานภาพของผู้เรียน ปริมาณและขอบเขตของเนื้อหาเหมาะสม เนื้อหาเหมาะสมต่อการนำไปใช้สอน ใช้ในชีวิตประจำวัน ใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อ มีการเรียงลำดับเนื้อหาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักทฤษฎีการเรียนรู้ มีความเหมาะสม เนื้อหาที่เน้นพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยมีความเหมาะสมมาก ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า การจัดเนื้อหาวิชาของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา กำหนดได้สอดคล้องกับเกณฑ์การเลือกเนื้อหาตามหลักการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนิรมล ศตวุฒิ, ศักดิ์ศรี ปาณะกุล และระวีวรรณ ศรีครามครัน (2539, หน้า 4) ที่ได้เสนอแนวทางไว้ว่า เนื้อหาวิชาที่เลือกมานั้นต้องทันสมัยและถูกต้อง มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม มีความสมดุลกันระหว่างความกว้างและความลึก สมองจุดประสงค์ในการสอนได้หลาย ๆ ด้าน สอดคล้องกับวุฒิภาวะในการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ในส่วนของการพัฒนาเนื้อหาในรายวิชาต่าง ๆ ให้มีความทันสมัย ถูกต้อง และต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม นั้น ควรมีการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศเข้าใช้ให้มากขึ้น เพื่อปรับปรุงเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เป็นยุคข้อมูลข่าวสารอย่างในปัจจุบัน

สำหรับความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชานั้น จากผลการวิจัยปรากฏว่ารายวิชาที่มีเนื้อหาวิชาซ้ำซ้อนกับวิชาอื่น ๆ ทุกรายวิชา คือ ภูมิศาสตร์สำหรับครู เศรษฐศาสตร์สำหรับครู สัมมนาปัญหาสังคม วิทยาการสิ่งแวดล้อมสำหรับโรงเรียน สังคมวิทยา ศาสนา พระพุทธศาสนา สังคมวิทยาและ

มานุษยวิทยาสำหรับครู การศึกษากับสิ่งแวดล้อม ประชากรศึกษา การปลูกฝังทางวัฒนธรรม  
 ลักษณะไทย อารามศึกษา และเหตุการณ์ปัจจุบัน การที่เนื้อหาวิชาในรายวิชาดังกล่าวมีเนื้อหาที่  
 ซ้ำซ้อนกับวิชาอื่นนั้น อาจเนื่องมาจากความไม่เข้าใจในรายละเอียดและจุดเน้นในเนื้อหาของแต่ละ  
 วิชา ซึ่งอาจเกิดจากความพยายามของอาจารย์ผู้สอนที่ต้องการให้ได้เนื้อหาทุก ๆ จึงรวมเอาทุกอย่าง  
 ที่คิดว่าสำคัญเข้าไว้ด้วยกัน ความพยายามเช่นนี้จึงเกิดความผิดพลาดขึ้น คือ พยายามทำให้ครอบ  
 ครอบมากเกินไป ในผู้เรียนขาดความรู้ในสิ่งที่ควรรู้หรือจำเป็นในรายวิชานั้น หรืออาจเป็นเพราะ  
 ความมีอิสระทางวิชาการของอาจารย์ผู้สอน ที่ต่างคนต่างสอน ต่างคนต่างกำหนดเนื้อหาวิชาได้เอง  
 โดยไม่ได้มีการประชุมปรึกษาหารือ หรือชี้แจงรายละเอียดในรายวิชาที่ตนเองรับผิดชอบ เนื้อหาที่  
 ปรากฏในการสอนจึงไปคาบเกี่ยวรายวิชาอื่นที่มีลักษณะวิชาคล้ายกัน คือเป็นวิชาพื้นฐานสำหรับผู้  
 ที่เรียนในด้านวิชาชีพครู จึงก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนกันขึ้น ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหานี้ ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยว  
 ข้อง เช่น ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ ซึ่งดูแลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน รวม  
 ทั้งอาจารย์ผู้สอนทุกท่านทั้งอาจารย์พิเศษและอาจารย์ประจำ ควรจะมีการสัมมนา อบรม เพื่อ  
 ปรึกษาหารือเกี่ยวกับการเลือกเนื้อหาที่จะนำมาใช้ในการสอนให้เหมาะสมกับลักษณะของวิชาและ  
 นำมาเขียนเป็น โครงสร้างรายละเอียดของวิชา เพื่อมีความชัดเจนสามารถใช้เป็นแนวทางในการ  
 สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และลดความซ้ำซ้อนของรายวิชาต่าง ๆ ได้

#### การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ผลการวิจัยพบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งวิเคราะห์จากการปฏิบัติกิจกรรมของ  
 อาจารย์ผู้สอนในส่วนที่เกี่ยวกับการเตรียมการสอน การเลือกวิธีสอน การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมใน  
 การเรียนการสอน การใช้สื่อการสอนตลอดจนการวัดผลและประเมินผลการสอนนั้น อาจารย์ผู้สอน  
 ได้ปฏิบัติกิจกรรมเหล่านั้นมากที่สุดถึงร้อยละ 100 การเตรียมในด้านเนื้อหาวิชาก่อนสอน และ  
 การเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสมเนื้อหาวิชา แสดงให้เห็นว่าอาจารย์ผู้สอน ได้มีความรับผิดชอบต่อ  
 วิชาชีพครูเป็นอย่างมาก โดยการเตรียมพร้อมก่อนสอนเสมอ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นที่อาจารย์  
 ผู้สอนได้ปฏิบัติมากในแต่ละวิชา เช่น การบอกเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลแนะนำกระบวนการวิชา  
 บอกแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม ใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา เปิดโอกาส  
 ให้พระนิสิตมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่จำเป็น  
 ต่อการเรียนการสอนในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับชาญชัย อาจินสมาจาร ( 2537, หน้า 83 ) ที่กล่าวถึง  
 คุณสมบัติของครู ว่า ครูควรจะมีการสอนที่เข้มแข็ง เช่น ครูต้องรู้และเข้าใจเนื้อหาวิชาที่ตัวเองสอน.  
 ทบทวนกระบวนการอยู่เสมอ วางแผนบทเรียนรวมถึงเทคนิคการสอนที่ใช้เหตุผล มีจุดมุ่งหมาย  
 และความกระตือรือร้นในการสอน เน้นในเรื่องวางแผนงาน กลยุทธ์การสอน เช่นการใช้เทคนิค

การสอนต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามเนื้อหาวิชา มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน คือต้องมีความยุติธรรม เปิดเผย และตรงไปตรงมา เห็นได้ว่าคุณลักษณะของครูผู้สอนเหล่านี้จะมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างมาก

ส่วนกิจกรรมที่อาจารย์ผู้สอนปฏิบัติบ่อยก็คือ การกำหนดเวลาให้คำปรึกษานอกเวลาเรียน การมอบหมายงานให้พระนิสิตทำทุกครั้งหลังการสอน รวมทั้งการทดสอบก่อนเรียน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากอาจารย์ผู้สอนที่เป็นอาจารย์พิเศษไม่ได้ทำงานประจำที่มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จึงไม่สามารถให้คำปรึกษานอกเวลาเรียนได้ อีกทั้งเวลาในการสอนมีจำกัดจึงไม่สามารถจัดกิจกรรมได้ครบถ้วนตามหลักการสอน ในทำนองเดียวกัน อาจารย์ประจำก็มีภาระรับผิดชอบมากมายหลายด้านที่นอกเหนือจากการสอน จึงไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างครบถ้วน ในกรณีนี้ทางแก้ไขก็คือ ควรจะพยายามปฏิบัติกิจกรรมให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ โดยไม่จำเป็นต้องปฏิบัติในเวลาทำงาน อาจใช้เวลาว่าง หรือก่อนที่จะสอน ประมาณ 5 - 10 นาที ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมการเรียนการสอนบางอย่าง เช่น การทดสอบก่อนเรียนมีความสำคัญ เพราะการทดสอบก่อนเรียนเป็นการวัดความรู้พื้นฐานของผู้เรียนว่ามีมากน้อยแค่ไหนอย่างไร ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมที่คาดหวังอะไรได้บ้างแล้ว ถ้าผู้เรียนสามารถทำได้ก็อาจจะปรับจุดประสงค์การเรียนรู้เสียใหม่ หรืออาจเว้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์นั้นก็ได้ แต่การทดสอบก่อนเรียนนั้นไม่จำเป็นต้องปฏิบัติทุกครั้งที่สอน นิรมล ศตวุฒิ, ศักดิ์ศรี ปาณะกุล และระวีวรรณ ศรีศรีรัมย์ (2539, หน้า 44) กล่าวว่า การทดสอบก่อนเรียนอาจจะไม่ทำก็ได้ หากว่าครูผู้สอนแน่ใจว่าพฤติกรรมที่คาดหวังไว้ในวัตถุประสงค์การเรียนรู้ นั้น ผู้เรียนยังไม่สามารถทำได้ การทดสอบก่อนเรียนนั้นนอกจากจะเป็นการวัดความรู้พื้นฐานแล้วยังเป็นการทำความรู้จักเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างอาจารย์ผู้สอนและพระนิสิตได้ด้วย และการที่อาจารย์ผู้สอนใช้เวลาว่างนอกเวลาเรียน พบปะพูดคุยกับพระนิสิตในสถานที่ต่าง ๆ เช่น บริเวณที่นั่งพักผ่อน ห้องสมุด หรือในงานกิจกรรมของมหาวิทยาลัย ความสนใจที่อาจารย์ผู้สอนมีต่อพระนิสิตดังกล่าวจะเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน จะทำให้การเรียนการสอนนั้นดำเนินไปได้ด้วยดี ส่วนการมอบหมายงานให้พระนิสิตทำทุกครั้งหลังการสอนนั้นเป็นเรื่องที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ทุกครั้ง การมอบหมายงานนั้นจะมอบหมายให้เมื่อใดหรือมากน้อยอย่างไร ควรจะขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของอาจารย์ผู้สอนที่เห็นว่าควรจะทำอย่างไรจึงจะเหมาะสม โดยที่การมอบหมายงานหลังการสอนนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนความรู้ที่ได้เรียนไป หรือนำความรู้ที่ได้เรียนไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมได้อย่างไร อีกทั้งอาจต้องการฝึกความรับผิดชอบให้กับพระนิสิต สิ่งเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติทุกครั้งหลังการสอน เพราะอาจเป็นภาระรับผิดชอบของพระนิสิตมากเกินไป จึงควรขึ้นอยู่กับอาจารย์ผู้สอนจะเป็นผู้กำหนด

### ด้านการวัดผลและประเมินผล

จากผลการวิจัยพบว่าระเบียบการวัดผลประเมินผลของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2538 มีความชัดเจน และมีความเหมาะสมมาก มีเพียงกรณีผลการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ได้ ค่าระดับเฉลี่ยต่ำกว่า 1.25 จะต้องถูกถอนชื่อออกจากทะเบียนนิสิต และผลการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1.75 จะต้องถูกถอนชื่อออกจากทะเบียนนิสิตที่มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ซึ่งจะเห็นว่าการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนั้นมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมาก เพราะในระหว่างการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอนจะต้องทดสอบความรู้ตามวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน เพื่อให้พระนิสิตพัฒนาทั้งความรู้และพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและของวิชานั้น ๆ ดังนั้นจึงต้องมีการวัดผลและประเมินผลเพื่อเป็นการตรวจสอบว่า อาจารย์ผู้สอนมีข้อบกพร่องจุดใด อาจจะสอนน้อยหรือสอนมาก สอนครอบคลุมเนื้อหาหรือไม่อย่างไร ส่วนพระนิสิตบกพร่องเรื่องใด บทเรียนขาดความสมบูรณ์จุดใด ถ้าไม่มีการทดสอบผู้สอนอาจจะเข้าใจเอาเองว่าพระนิสิตได้รับความรู้ มีความสามารถตามจุดประสงค์ ในการเรียนการสอนนั้น การวัดผลและประเมินผลที่ดีจะช่วยตอบปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น พระนิสิตรูปใดควรสอนซ่อมเสริม รูปใดเรียนช้า รูปใดเรียนเร็ว รูปใดมีปัญหาต่ำสูงอย่างไร การเตรียมการสอนมีประสิทธิภาพเพียงใด กิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมหรือไม่ นิรมล ศตวุฒิ, ศักดิ์ศรี ปาณะกุล และระวีวรรณ ศรีศรีรามพันธ์ (2539, หน้า 94) กล่าวว่า ในการจัดการเรียนการสอนทุกเนื้อหา บทเรียนจะต้องมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมที่คาดหวังตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้แล้วหรือยัง ถ้าผู้เรียนยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ครูจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทบทวนเพิ่มเติมให้แล้วประเมินอีกครั้งจนผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ ถ้ากรณีที่ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ครบถ้วน แล้วก็ดำเนินการจัดการเรียนการสอนบทเรียนต่อไปได้

## ข้อเสนอแนะ

### ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเพื่อวิเคราะห์หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา โดยศึกษาและเปรียบเทียบว่า อาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษวิเคราะห์หลักสูตรในด้านต่าง ๆ แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร
2. ควรมีการวิจัยเพื่อวิเคราะห์หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา โดยวิเคราะห์จากกลุ่มประชากรอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น จากพระนิสิต พระบัณฑิต หัวหน้าสาขา ผู้อำนวยการสำนักต่าง ๆ ผู้บริหาร ฯลฯ เพื่อให้ทราบถึงข้อบกพร่องของหลักสูตรอย่างกว้างขวาง
3. ควรมีการวิจัยเพื่อวิเคราะห์หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกอื่น ๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาหลักสูตรในสาขาวิชานั้น ๆ ให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป
4. ควรมีการวิจัยเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาวิชาซ้ำซ้อนกันในวิชาเอกสังคมศึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาหลักสูตรในวิชาเอกสังคมศึกษา ให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

### ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬพลนครราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ควรกำหนดให้ครอบคลุมทั้งในด้านพุทธพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย โดยเน้นวัตถุประสงค์ที่สามารถปฏิบัติได้จริง
2. โครงสร้างเนื้อหาวิชาของหลักสูตร ควรมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในด้านเนื้อหาวิชาการ ที่สามารถนำไปใช้ในสังคมอนาคตได้ โดยเฉพาะ เทคโนโลยีสมัยใหม่ สารสนเทศ และภาษาต่างประเทศ รวมทั้งทักษะในการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม ในส่วนของความซ้ำซ้อนของเนื้อหานั้น ควรมีการประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับการเลือกเนื้อหาที่เหมาะสม เพื่อลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาในแต่ละรายวิชา
3. การวัดผลและประเมินผล ควรมีการวัดผลและประเมินผลที่เป็นระบบ โดยสร้างหลักเกณฑ์การวัดผลให้เป็นมาตรฐานของมหาวิทยาลัย
4. ควรจะมีการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรทุกวิชาเอกอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

**ข้อเสนอแนะสำหรับอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน**

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรเน้นให้พัฒนาทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะความสามารถ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอน
2. การใช้เทคนิควิธีการสอน ควรเน้นหลาย ๆ วิธี โดยเฉพาะการฝึกปฏิบัติเพื่อทักษะให้แก่ผู้เรียน
3. การใช้หลักสูตร อาจารย์ผู้สอนทุกท่านและผู้ที่เกี่ยวข้องควรเข้ารับการศึกษอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร